

Török József:

A „kereszténydemokrácia” közművelődése

Elegendő történelmi tapasztalat bizonyítja a kultúra hatalom-legitimáló szerepét. A legkülönbözőbb autoriter rezsimek és diktatúrák célja mindig ugyanaz volt: megszüntetni a korábbi, szabad kultúra szervezeti, intézményi és értékrendbeli autonómiáját; s mindezt alárendelni saját eszmerendszerének.

Az Orbán-kormány is ezen az úton jár. A művészeti életben ezt legeklatánsabban a Magyar Művészeti Akadémia túlhatalma fémjelzi. Kulcsszerepe van e hatalmi legitimációban persze a közoktatásnak is, amelyben szervezetileg a központosítás, tartalmilag-ideológiailag pedig a tantervek és a tankönyvek biztosítják a megfelelő érték- és eszmerendszer közvetítését.

Látszólag marginálisnak tűnik ebben a folyamatban a hazai közművelődés, illetve a mintegy 3000 művelődési házból álló intézményrendszer szerepe a rangos művészeti intézmények és a sokkal nagyobb léptékű közoktatás mellett. Csakhogy – érdemi civil társadalom híján – ez az utolsó kis sziget, ahol még a „szabadság kis körei” találkozhatnak, ahol megjelenhetnek még független gondolatok – mint pl. a rendszerváltás előtt a 80-as években. Különösen igaz ez a vidéki településekre, ahol legfeljebb még egy könyvtár kínálhat helyet. Jól ismerte föl tehát a rezsim, hogy a kultúra ezen ágazatát is céljai alá kell rendelni, s ennek eléréséhez – több évnyi előkészület után – színre is lépett markáns, új szándékaival: 2016-ban a szakági felsőoktatási rendszert, 2017-ben pedig az ún. kulturális alaptörvényt (1997:CXL.) módosították. Előtte azonban több fontos előkészületi lépést meg kellett tenniük – a szervezeti-intézményi autonómiák megtörésének jegyében:

- 2012-ben a megyei önkormányzatok által létrehozott és fenntartott 4-5 fős megyei tanácsadó intézményeket beolvasztották a Nemzeti Közművelődési (előtte: Magyar Művelődési) Intézet (NMI) meglehetősen militáns kézivezérlése alá – visszaminősítve megyei irodákká. Ezzel felszámolták az addig „megye-releváns” közművelődési tanácsadást.
- Az már nemcsak szakmailag abszurd, de mérhetetlenül cinikus is, hogy a 19 megyei központ honlapját, majd a szakma központi portálját (www.erikanet.hu) egy kattintással megszüntették, miközben azokon évtizedek közművelődés-történelme halmozódott... Mi más ez, ha nem *virtuális könyvégetés*? A cél nem lehetett más: *a (közművelődési) múltat végképp eltörölni!*
- Apróság, de fontos üzenettel és szimbolikus jelentőséggel bírt, hogy miután megszüntették a közművelődési Wlassics Gyula-díjat, 2016-ban a Bessenyei György-díjjal is ezt tették. Végül a megmaradt Bánffy Miklós-díj 6-ról három főre csökkentett (!) létszámába „mellénk” rakták a művészetelmélet oktatóit és szerkesztőit. „Természetesen” 2017-ben e keretbe már nem fért be egyetlen népművelő sem...
- Végül kibújt a szög is a zsákból: az NMI-t 2017. január 1-től – több évtizedes hagyományait sem tisztelve (sz. 1951. január 6.) – kft.-vé alakították, amelynek tulajdonosa *Lezsák Sándor* lakiteleki Népfőiskola Alapítványa.

A fentiekkel párhuzamosan gőzerővel dolgoztak az addigi népművelő képzés „korszerűsítésén” – értsd: megszüntetésén. A szorgos munka eredménye az lett, hogy 2017 őszétől már nincs *művelődésszervező* alapszak, helyette *közösségszervező* néven indítottak új alapszakot. (Abba a teoretizálásba most ne menjünk bele, hogy ab ovo közösségszervezés nem létezik, s ezért mint ilyen, meglehetősen öncélú voluntarizmus – szinkronban létrehozóival...) Látszólag csak névváltozásról van szó, ám paradigmaticusan más irányú a képzés. Amíg korábban a népművelés, majd a művelődésszervezés tananyaga a kulturális szféra autentikus emberi cselekvésére: a *művelődésre*, annak fejlesztésére irányult; addig az új szak a társadalmi-politikai szféra autentikus emberi cselekvésére: az *állampolgári-közéleti* cselekvésekre, azok szervezésére irányul. Emiatt reális veszély a végzetek számára a helyi hatalom politikai-közéleti cselekvéseinek kényszerű szolgálata. Hiába hát a kulturális mediátor MA és a közösségi tanár MA, *a közművelődés eddig szervesen egymásra épülő felsőfokú szakképzési rendszere* – mintegy öt és fél évtized után – *de facto megszűnt*. A két master szak előbbije ugyanis szinte bármely bölcsészképzésre felvehető, így autentikus alapszak nélkül csak „lóg a levegőben”; utóbbi pedig bevallottan az iskolai közösségi-kulturális élet irányítására találtatott ki. Ezzel fontos lépést tettek a közművelődésben dolgozók kompetenciáinak átirányításában. A népművelő társadalom pedig majd kihalásos úton el fog tűnni a színről... helyettük majd évről-évre gyarapodik az új (ifjú) gárda...

Ennyi előkészület után jöhetett a konkrét tervek végrehajtása, kodifikálása.

2017 márciusában az EMMI megküldte véleményezésre a szakmai szervezeteknek a kulturális alaptörvény módosítási tervét – erre 6 (!) munkanapot adtak. Erről „tudta” *Hoppál Péter* ezt nyilatkozni április 25-én: „...*több éves konzultáció után ... szakmai szükségesség okán*”. Ha csak úgy nem... A javaslatokból és kifogásokból „természetesen” a minisztérium semmi érdemét nem fogadott el, mint ahogy az Országgyűlés Kulturális Bizottsága is valamennyit elutasította – július 8-án a módosítás életbe lépett.

A kormány láthatóan két eszközt vetett be: ezek egyike a szokásos *központosítás*.

A törvénnyel ugyanis – a helyi művelődési házak mellett – létrehozták az ún. *művelődési központot*, amelynek „*tevékenysége településrésze, kerületre vagy egy településre vagy több egymással határos településre vagy egy járásra terjed ki*”. Létrehozták továbbá az ún. *kulturális központot*, amelynek „*tevékenysége feladatai települési, kerületi szintű biztosítása mellett több egymással határos járásra vagy egy megyére vagy több egymással határos megyére terjed ki*”. Az új intézménytípusok létrehozásának szakmai értelme nincs, hiszen eddig is lehettek településen kívüli közművelődési kapcsolatok. Viszont pontosan rímelnek a 2-5000 fő alatti települések önkormányzatairól kiszivárgó kormányzati tervekkel – bár ezeket folyamatosan cáfolják. Ennek tükrében már van értelme járási és területi közművelődési központokat létrehozni.

„*A legtetején a kulturális miniszter, a legalján a falusi kultúrotthon, és minden állami: állami kultúrotthon, benne állami népművelő, aki megbízza az állami énekkarvezetőt, összejönnek az állami énekkar tagjai, és államilag énekelnek... Azt éneklük, amit a kulturális miniszter – illetve az általa létrehozott Népművelési Intézet –*

kiad. Egyszerű a folyamat: a karmester bemegy a központba, vételezi a műsort, kiosztja, éneklik... De hát ez így volt, valamennyien tudjuk, még ha viccesen hangzik is...” – emlékezett vissza az 50-es évekre egy szegedi előadásán *Vitányi Iván*. Nos, talán riasztó túlzásnak tűnik, de kétségtelen tény: központosított szervezetben sokkal könnyebb ellenőrizni a közvetített és a közvetítendő értékek minéműségét. S ha már az utóbbi időben a józanabban gondolkodó konzervatív értelmiség egyik-másik jelese is a kormánymédia célkeresztjébe kerülhetett, akkor már más Vitányi mondatainak akusztikája – és egyáltalán nem vicces.

A másik eszköz az eddig a művelődési házak ernyője alatt dolgozó *népfőiskolák* önálló intézménnyé emelése. Ez végképp partikuláris jogi apróságnak tűnik. De figyeljünk csak arra, mit mondott *Lezsák Sándor* 2017 májusában Mórahalmon, a Kapocs Népfőiskola átadásán: „*Bizony meg kell szervezni önmagunkat, és keresztény nemzetünknek minden forrását mozgósítani kell annak érdekében, hogy ebben a világméretű nagy küzdelemben helyt tudjunk állni*” – fogalmazott az Országgyűlés alelnöke. Hozzátette, ebben a helytállásban segíthet a *kárpát-medencei népfőiskolai hálózat*, amely reményei szerint nemcsak elképzelés szintjén marad. A Nemzeti Művelődési Intézettel kialakult szorosabb kapcsolat is segítheti a folyamatot, hogy a következő évtizedben megvalósítsák a terveket. (Információk szerint 4-6 Mrd forint áll „ugrásra készen”...) Arról persze nem szólt, mi legyen azzal a 46%-ot kitevő honfitársunkkal, akik nem kereszténynek vallották magukat a 2011. évi népszámláláskor – de ilyen apróságra nem adunk.

Alig leplezett szándékok ezek egy keresztény-nemzeti kurzus felvirágoztatására, amelynek kitűnő, már meglévő intézményrendszere a művelődési házak hálózata – csak megfelelő irányba kell őket állítani. Ehhez még arra is figyeltek, hogy – szemben a többi intézménytípussal – a népfőiskolánál ne határozzák meg a szükséges végzettséget...

Jól egészíti ki ezt a szándékot, hogy a törvénymódosításba – minden szakmai véleményezés nélkül! – bekerültek a hagyományörzéssel és a néphagyomány gondozásával kapcsolatos állami feladatok. A felsorolás utolsó pontja így szól: „*a fenti célok érdekében megyei és Kárpát-medencei hálózatok, kirendeltségek működtetése*”. Hogy ez a Hagyományok Háza kiépítendő hálózatát jelenti, vagy szimbiózist a Lezsák-féle tervvel – nem tudni. Azt viszont biztosan tudhatjuk, hogy három párhuzamos hálózatra – művelődési házak, népfőiskolák „hagyományok házai” – se pénz, se szakmai szükség nincs. Nem nehéz megtippelni, melyik hálózat lehet ennek vesztese...

Szorgos munkával így épül hát a hazai „kereszténydemokrácia” közművelődése: egy központosított, hagyományközpontú, keresztény ideológiájú értékrend közvetítése. Az egykori orbáni regula pedig Lezsák Sándor szabad fordításában immár így hangzik: „*Népművelők, térdre, imához!*”

Kyrie, eleison!